

Kultur- og likestillingsdepartementet

Oslo 31. januar 2023

Innspill til strategi for kulturfrivillighet

Om foreningen

Norsk Forening for Fartøyvern er en interesseorganisasjon for verneverdige fartøy. Det er 200 fartøy som er medlem i foreningen og rundt 10 000 frivillige som er tilknyttet disse fartøyene. De frivillige utfører en betydelig innsats når det gjelder å sette i stand, vedlikeholde og formidle vår flytende kulturarv. Uten den frivillige innsatsen hadde vi ikke hatt et fartøyvern i Norge. Norsk Forening for Fartøyvern er medlem av paraplyorganisasjonen Norges Kulturvernforbund og støtter deres innspill, men ønsker i tillegg å komme med innspill sett fra fartøyvernets ståsted.

Bred deltakelse og tilgang på kunst og kulturaktivitet i hele landet

Fartøyvernet er preget av at det er de frivillige som er de viktigste ressursene. Det er de som avgjør hvilke fartøy som skal velges ut og vernes. Dette er i tråd med Faro-konvensjonen. Men frivillighet er ikke nok. Det frivillige fartøyvernet trenger offentlige støttespillere som spiller på lag. De frivillige må bli sett og verdsatt for sitt arbeide, og det offentlige må legge til rette for at grunnlaget for frivilligheten opprettholdes, styrkes og gjøres tilgjengelig for at flere skal delta. Dette kan gjøres gjennom tilskuddsordninger, fritaksordninger, tilpasninger av regelverk og enklere og rimeligere kurs for sertifisering.

En god frivillighetsstrategi for fartøyvernet vil til gjengjeld tilføre samfunnet økte ressurser som næring og arbeidsplasser, kompetanse, stedsutvikling, identitet, tilknytting, sosiale og helsebringende faktorer, i tillegg til at selve kulturminnet blir tatt vare på. Dette finnes det gode eksempler på.¹

Møteplasser og tilgang på egnede kulturarenaer for aktivitet, læring og opplevelser

Fartøyene trenger en havn som er tilrettelagt for frivillig aktivitet. I dagens havn blir bygninger og anlegg som tidligere har vært tilknyttet kystkulturen revet og erstattet med kontorbygg og leiligheter. Vi mener at havnen har stort potensiale for gjenbruk. Med mennesker, aktivitet, lukt og lyder vil man få et levende kulturminnevern. Havnen vil gi identitet og stedsutvikling til et område og skape verdier for befolkningen og publikum. Folk vil kunne legge turen til havnen for å se på fartøyene, og den frivillige aktiviteten vil være en invitasjon til deltakelse. Norske havner må legge til rette for veteranbåthavner, arbeidshavner for frivillige og gratis kai plass for vernede og fredete fartøy. På den måten blir hele kulturmiljøet tatt vare på.

¹ <https://www.europanostra.org/our-work/policy/cultural-heritage-counts-europe/>

Samspill mellom den profesjonelle og frivillige kulturen

Kulturarven er viktig for å utvikle gode, livskraftige lokalsamfunn og et variert næringsliv. Verneverdige fartøy brukes lokalt og bidrar til både miljømessig, kulturell, sosial og økonomisk verdiskapning.

Et fartøyvernprosjekt bestiller lokale håndverkere, bestiller plass på slipp og verksted, tar turister med på tur, tar skolebarn med på tur, trekker folk ned i havna og flere folk til stedet som genererer innkjøp i butikker, i restauranter og annet. Fartøyvernet bidrar til å integrere innflyttere i lokalmiljøet som frivillige og skaper god stedsutvikling og identitet. I tillegg bevarer man et kulturminne, noe som er et gode for hele samfunnet.

Et enda bedre samspill mellom profesjonelle og frivillige aktører får man dersom man ikke forventer at frivillige er profesjonelle når man innlemmer dem. De må behandles med lik respekt som profesjonelle samtidig må de gis ekstra oppmerksomhet og «pleie». Frivillige ønsker å bidra, men man kan ikke forutsette samme leveranse som hos profesjonelle. Til gjengjeld vil man få mange indirekte jobber for hver direkte jobb, tilhørighet og stedsidentitet, utdanning og livslang læring for innbyggere som deltar frivillig. I tillegg er det dokumentert at frivillig arbeid i fartøyvernet skaper god psykisk og fysisk helse for pensjonister² samt ungdom som faller utenfor i samfunnet.

Offentlige tilskuddsordninger og tiltak

Fremtidens fartøyvern vil være avhengig av det finnes et frivillig apparat rundt fartøyene. Frivillighetens natur er nettopp at den er frivillig og kan lett forsvinne og dø ut. Det er derfor viktig at det offentlige ser verdien av det frivillige arbeide og legger til rette for at grunnlaget for frivilligheten opprettholdes og styrkes.

For fartøyvernet er det viktig at det opprettes en ordning med driftsfinansiering. De frivillige bidrar med gratis arbeidskraft og all inntjening går tilbake til fartøyet. Tilbakemeldinger fra de frivillige er at det blir mer og mer kostbart å formidle og drifte de flytende kulturminnene. Med en statlig driftsfinansiering vil man kunne dekke eller få refundert en vesentlig del av fartøyenes faste utgifter av typen drivstoff, forsikring, kaileie, strøm, resertifisering av redningsmateriell o.l. Det offentlige må fortsette tiltak som momsfristak og strømstøtte. Det er også viktig med tilpasning av regelverk, enklere og rimeligere sertifisering- og sikkerhetskurs samt andre relevante kurs for at de frivillige skal klare å opprettholde sin innsats.

I tillegg støtter vi Forbundet KYSTENS innspill når det gjelder UNESCO-innskrivingen av den nordiske klinkbåttradisjonen om at staten må ta ansvar og gi frivilligheten tilskudd for å drive prosessen videre.

Regionale kulturfond

Vi støtter Norges Kulturvernforbund og Noregs Husflidslags innspill og bekymring om hvordan et regionalt kulturfond skal administreres. Ikke alle fylkeskommuner har kompetanse på alle felt innen kulturarv, dette har vi allerede erfart i fartøyvernet. Det er her

² <https://nhi.no/psykisk-helse/psykisk-egenpleie/frivillig-arbeid-gir-bedre-mental-helse/>

viktig at en slik ordning ikke fører til at kulturarv forsvinner. En slik ordning må også ivareta små kulturlag og vernefelt. I tillegg er det viktig å være klar over en eventuell fare for at kommersielle interesser vinner over kulturvern hensyn.

Viktigheten av kunnskap

Et fartøy som objekt har ingen verdi hvis man ikke kjenner til historien om menneskene rundt, båtbygging, håndverk- og byggeteknikker, kunnskapen om seiling, dampkjele, fiske, havnedrift, fyrvokting, konservering av mat osv. Dette er kunnskap som er i fare for å gå tapt. Det er de frivillige som drifter og bruker fartøyet, og dermed de som sitter med denne kunnskapen. Gjennom vedlikehold og bruk overføres denne immaterielle kulturarven om tradisjonshåndverk og sjømannskap til neste generasjoner.

Men inntjeningsmulighetene til de frivillige dekker ikke alle driftskostnader. Det er derfor viktig at det kommer inn en offentlig driftsfinansieringsordning slik at bruk av fartøyet sikres. For gjennom bruk sikres vern, både av materiell og immateriell kulturarv. Ved hjelp av forholdsmessige lite offentlige midler vil man få god kulturell-, sosial-, helse-, miljø- og næringskapital igjen. Dette er et nasjonalt ansvar.

Med vennlig hilsen
Norsk Forening for Fartøyvern

Hedda Lombardo
generalsekretær

Kari Anne Flaa
rådgiver